

ЗАДОВОЛЕННЯ ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ
НА ІДЕОЛОГІЮ, ЯКОЇ ПРАГНУТЬ ЛЕДВЕ НЕ ВСІ
СУСПІЛЬНІ ВЕРСТВИ. ЯК ЗАЗНАЧАЄ ЕРІХ ФРОММ,
ВРЕШТІ-РЕШТ МИ ВСІ ОПИНИЛИСЯ
ПЕРЕД ДИЛЕМОЮ: БУТИ ЧИ МАТИ

Володіння та буття

Тарас Лютий

Коли технологічні здобутки індустріальної цивілізації нарешті дали змогу людині вважати, що вона є всемогутньою, рівнобіжно посталала зваба Великої Обіцянки розбудувати Земний Град Прогресу. Втім, це тільки під'юдило гедоністичні, егоїстичні та завидючі людські забаганки. Насолода в ній здобувалася наполегливою працею, яка, проте, стала не елементом звільнення, а засобом вирвати в життя бодай трохи розваг і лінощів. Як наслідок — самотність, страх або пригніченість стає платою за втіхи суспільства масової культури, серед яких не останнє місце посідає телебачення, виробі автотроїсності чи просто секс. Задоволєння перетворюється на ідеологію, якої прагнуть ледве не всі суспільні верстви. Як зазначає Еріх Фромм, врешті-решт ми всі опинилися перед дилемою: бути чи мати. У суспільстві працює дивний механізм: усі нарікають на політиків за їхню жадобу до збагачення, проте ніхто не проти опинитися на їхньому місці. Тобто здається, що наразі чи не всі типи лідерства формують людей, які переймаються виключно власною користю. Ніхто не заперечує, що будь-яка людина повинна мати предмети та й просто чимось володіти. Тіло, одяг, житло — все це необхідні для буття речі. Та іноді у свідомості спрацьовує формула: той, хто нічого не має, власне, і є ніким. І тоді перелік забаганок, які кортить мати, тільки збільшується. Хочеться підпорядкувати всіх і вся, ба навіть самого себе. Тоді наша причетність до світу опосередковується цілою низкою видимостей володіння. Вважається, якщо ти щось маєш, то міцніше пускаєш коріння у світ. Фромм наводить віршовані рядки трьох поетів: Теннісона, Гете й Басю. Кожен із них по-своєму малює ставлення до звичайної квітки.

Теннісон:

*Квітку в розламі стіни,
Я зірвав тебе тут —
Я тримаю тебе —
з коренем, усю у своїй руці.
Маленька квітку, якби я
міг зрозуміти
Тебе, твій корінь і все,
Тоді б я пізнав сутність
Бога й людини.*

Гете:

*Ходив я лісом
На самоті,
Нічого шукати
Не мав на меті.
Побачив у затінку
Квітку маленьку,
Яскраву, мов зірка,
Мов очі чарівні.*

*Хотів я зірвати її,
Але почув тихе:
«Нащо ламати мене,
Я ж бо зів'яну...»*

*Я її витяг
З усім корінням,
Поніс у сад,
Біля гарного дому,*

*І знов посадив її
В тихому місці.
Тепер розрослася
Вона й квітне далі.*

Басю:

*Коли я уважно дивлюсь,
Бачу, як першоцвіт розквітає
Під тином!*

Перший воліє зірвати її, щоб заволодіти, другий намагається просто заговорити до неї, третій бачить у ній дещо таке, що дає змогу поринути в стан захоплення. Але два останніх поети схоплюють буття без привласнення.

Жага володіння часто помітна навіть на рівні висловлювання: комусь достатньо щось сказати за допомогою дієслів, щоб удовольнитися діями, іншому потрібно нагромаджувати іменники, аби вказувати на об'єкти пожелання.

Те саме й із любов'ю: у коханні годі прагнути заволодіти кимось. Що меншими є кількісні параметри, то сильніші почуття. Бути активним у любові — означає цікавитися й піклуватися, пізнавати й відкривати нові почуття.

Ще з дитинства ми знаємо цей інстинкт: запхавши щось до рота, вважаємо його частиною самих себе. Канібал з архаїчного суспільства поїдає собі подібних, прагнучи оволодіти їхніми унікальними властивостями.

Проте в сучасному суспільстві більшість об'єктів неможливо фізично поглинути. Тому на зміну приходять механізми символічного інкорпорування. У суспільстві споживання ми пасивно поглинаємо блага, але так і не можемо насититися.

Під кінець року чимало людей виставляє переліки прочитаних книжок замість того, щоб бодай описати, як хоча б одна з них змінила їх. Навіть навчаючись, кожен воліє вирвати з книжки «основні думки», щоб володіти інформацією, від якої згодом можна отримати зиск.

Чомусь не йдеться, приміром, про спосіб комунікації з автором, який мав свій, не обов'язково бездоганний, досвід. Бачиться так, ніби врешті ми спроможні лише навести скрупу цитату, на яку покладаємося, мов на закляття, замість покладання на мислення, критику, полеміку. Не для володіння істиною, а для наближення до неї.

Знати аж ніяк не означає володіти, а саме знання не потрібно перетворювати на догму. Не потрібно бути скутим предмети володіння включно з нашим власним Я.

Володіння забезпечує ілюзіями постійності, що можна розглядати як прагнення до безсмертя. Та життя є не власністю, а шляхом, ідучи яким ми отримуємо відчуття присутності у світі, радіємо допомозі, приборкуємо пристрасті, позбуваємось ілюзій, творимо лад, займаємося самопізнанням. ■